

Maragall, un president contra la inèrcia

«La perspectiva per fer-ne balanç encara és curta però aquell home amb visió d'estat i la seva obra ha estat desaprofitat i menystingut»

Em passa pel cap explicar-vos les nostres converses sobre la influència de l'estada de Joanot Martorell a Anglaterra en el fet que Martorell fos un cavaller bretó, m'agradaria relatar-vos el salt entre el *Cant Espiritual* d'Ausias March i el de Joan Maragall. Però per la naturalesa d'aquest article convé més el vessant polític de la seva definició de patriotisme: *"El meu és un patriotisme que neix del barri endreçat, de l'escola lluminosa, de la sanitat propera"*.

El president Pasqual Maragall és un home de sòlida formació i una avidesa insaciada pel coneixement. Després d'ampliar els seus estudis en indrets i institucions acadèmiques d'Europa i Amèrica. França, concretament a París, Nova York. El 1978 va presentar la seva tesi doctoral: *Els preus del sol urbà. El cas de Barcelona (1948-1978)*. Barcelona no va tenir només un alcalde empàtic, valent, enginyós, va ser una ciutat presidida per un gran especialista en economia urbana.

La dictadura del pam quadrat. *"Cada pam quadrat tendeix a ser una obra d'artesanía en aquesta ciutat sotmesa a tantes pressions"*, acostumava a dir en aquells primers anys d'ajuntaments democràtics. Ciutat densa, congestionada i cara. La ciutat sobre ciutat. Però Maragall domina les dades i els indrets com cap altre; les mil cares de Barcelona que diu la cançó.

Si l'aprenentatge del poder és la manera en què es forja un líder, si cal experiència, formació i valors sòlids, Barcelona havia trobat, de rebot, per la renúncia de Narcís Serra, el seu líder. Gaudia de les relacions humanes de cada instant, i sabia imaginar futurs. Alguns l'han volgut presentar com a somiador i, en realitat, Pasqual Maragall processa, analitza i -sobretot- actua. Tenia la ciutat al cap, sabia quina ciutat volia. Les rondes, la regeneració de Ciutat Vella, l'esponjament i la inserció d'equipaments culturals, la recuperació del litoral, la solució del barraquisme i l'infrahabitatge, la redescoberta del mar amb aigües depurades.

Va saber compaginar l'ambició i la grandesa olímpica amb les actuacions de regeneració urbana dels barris pobres. Monumentalitzar els barris, popularitzar el concentrat de cultura del centre, eren conceptes reiterats d'aquells anys.

El gran sentit institucional és una característica indestruïble de Maragall. Va voler -per exemple- que el cap de l'oposició tingués rang de tinent d'alcalde. A la Generalitat ho reclamaria com a cap de l'oposició a Pujol. Va aconseguir parlar al món en nom de Barcelona, Catalunya i Espanya i va mantenir callats els presidents Jordi Pujol i Felipe Gonzalez allà presents, en la cerimònia inaugural dels Jocs.

Amb un discurs i unes conviccions d'esquerres i obreristes va saber guanyar-se, pel seu rigor, coneixement i eficàcia, la confiança del món econòmic. Empresaris i professionals de sectors claus de la ciutat van comprometre's públicament en els seus projectes de restauració d'una ciutat que queia a trossos.

Maragall no necessita fer cap acte d'autoritat per manar molt. Sap el que vol i tots sabíem que arribat el cas, donaria la cara per tots i assumiria responsabilitats. En els Jocs va implicar moltes ciutats subseus. Tractava els seus alcaldes com a iguals, els feia sentir igualment protagonistes. Ho feia també en la seva altra dèria poc estudiada, el compromís metropolità per l'orgull col·lectiu i perquè les concentracions urbanes s'han de mirar com un tot, sense divisions administratives.

Expert en geopolítica, els Jocs de Barcelona són un sargit de diplomàcia. Cap selecció olímpica exclosa, solucions a mida per a tots els conflictes (Cuba, dissolució de la URSS, conflicte dels Balcans, incorporació de la República Sud-africana...). El dia que va fer el seu discurs en català a la inauguració dels Jocs va assenyalar amb el dit l'antiga porta de marató de l'estadi i el món va sentir la seva veu pronunciar solemnement el nom de Lluís Companys, que seguia essent ignorat en el relat nacionalista que preferia emmirallar-se (només) en Prat de la Riba.

El debat vers el poder local impregnat de dos models clarament contraposats, el localisme que practicava Jordi Pujol era una cosa ben diferent del municipalisme que proclamava Maragall i per tant el debat entre el model de ciutats fortes i el record de la lliga Hanseàtica i la contraposició a la nació forta que acompanyaria els debats Maragall-Pujol per sempre.

Tanmateix (puig, que diria ell si us parlés), un home amb vocació i inquietud intel·lectual i cor internacionalista. Els Jocs l'havien lligat molt a la ciutat, però l'havien projectat al món i era convidat per parlar en auditoris d'arreu de la caiguda del mur, de la perestroika que acabaria amb la dissolució de l'URSS. És el moment en què posa en circulació temes com ara el C-6 que era la col·laboració de sis grans ciutats: Tolosa, Montpeller, Saragossa, València i Palma, de la nova construcció europea, de com acabar la guerra de l'ex-Iugoslàvia, on s'havia implicat com ningú per intentar pal·liar el setge de Sarajevo.

És l'etapa de la reivindicació de la subsidiarietat, d'actuar globalment, de repensar el país. Maragall era llavors l'alcalde de més èxit del món i havia consolidat una àmplia xarxa de connexions internacionals de signe molt divers. Exercia un lideratge carismàtic i indiscutible.

El protagonisme internacional de Barcelona en el període olímpic havia estat una gran oportunitat. Complicitats que anaven de Vàclav Havel a Romano Prodi, Tabaré Vázquez, Jorge Sampaio i tants altres que venien a Barcelona només pel goig de conversar amb aquest home que seguia defensant la potència del govern local i es disposava a tenir un paper en què anomenava "la nostra nova pàtria: Europa". Va presidir el Comitè de les Regions, un organisme consultiu, però de gran importància simbòlica, ja que per primera vegada es donava veu als organismes subestats dins de la Unió Europea.

La contraposició d'intel·lectual i de defensor de les classes populars, que en algun moment va manifestar-se en el ple del partit, és un debat que molesta especialment a Pasqual Maragall que s'ha considerat sempre defensor dels obrers i no se sentia contraposat al PSC del Baix Llobregat.

L'any 1995 havia decidit ampliar l'horitzó nacional, i tot i que era una campanya a l'Ajuntament, va començar-la a Folgueroles, perquè coincidia amb el 150è aniversari de Mossèn Cinto Verdager. Quasi tot el món de la Cultura el va acompanyar en un acte al barri del Raval, on va formular un nou horitzó internacional per a la cultura catalana.

Aquesta vegada Pujol es batia electoralment amb el seu adversari de facto. Una vegada més es posaven en circulació les dues visions del país i de la política, dos homes lligats per un destí oposat de Catalunya com a projecte de futur. L'un -Maragall- amb mirada oberta i moderna, projectada al futur; o l'altre -Pujol- que presentava Catalunya com a drama històric.

Maragall va guanyar les eleccions al Parlament de Catalunya de 1999, dos anys després de deixar l'alcaldia. Va exclamar "Hem guanyat" i la sala va quedar muda perquè la distribució d'escons donava una victòria molt ajustada a Pujol en nombre de diputats. Però era veritat, l'esquerra havia guanyat però hauria de ser el cap de l'oposició.

El seu crit de "Hem guanyat" era l'inici de prendre la iniciativa des de l'oposició. La *gota malaia* havia tornat. Aquells quatre anys van ser difícils. Un acord Aznar-Pujol va complicar molt l'acció política. Per a Aznar, amb suport del nacionalisme conservador català, la descentralització de

gestió administrativa anava acompanyada d'una recentralització del poder polític de decisió, l'autèntica política. Les institucions de l'Estat s'amaraven de sentiment anticatalà, perquè tot i que havien obtingut el suport dels nacionalistes, aquests s'havien fet pregar i Aznar no perdonava haver hagut de suplicar i no acceptava que Catalunya aspirés a ampliar el seu autogovern.

Iniciar una època nova des de les institucions de govern d'un país, encara que fos des de l'oposició era treball, esforç intel·lectual, elaboració d'una norma moderna que en substituís una d'obsoleta, però no ens deixava utilitzar la paraula *lluita, combat, batalla, guerra*. Creia, com també ho feien els antics republicans, reforma sobre reforma és revolució; Maragall repetia que *"les institucions no necessiten revolucionaris sinó reformadors, bons governants"*.

Així doncs, un polític com ell, que creia que l'obligació era transformar el món, reconduir intel·ligentment els camins que generaven injustícia, foragitar mirades reduccionistes, va fer una oposició diferent de la que havíem vist fins aleshores. Va crear un govern a l'ombra, una tradició molt britànica i va estructurar el treball dels diputats que seríem portaveus d'aquest projecte com si fóssim prepositius, no destructius. Maragall presidia setmanalment un consell de govern (a l'*ombra*) i els *consellers a l'ombra* només podíem criticar el govern si era per proposar una mesura que solucionés el que criticàvem.

Aquells quatre anys no van ser fàcils, però no parava de visitar tots els indrets de Catalunya i mostrar la vigència de les seves connexions internacionals. Era conscient que en la Catalunya de baixa densitat de població la seva identificació amb la Catalunya Metropolitana no l'afavoria. Àvid de coneixements, es deixava portar sense presses per tots els camps, canals, rius, abocadors, cooperatives agrícoles, tecnologia aplicada a la indústria, polígons deserts, polígons amb vitalitat... L'estiu de 2000, el PSOE va escollir Rodríguez Zapatero i tots vam voler veure-hi una oportunitat. Zapatero no va entendre mai la importància de tenir com aliat a Pasqual Maragall

La moció de censura contra Pujol (17 d'octubre de 2001) va ser un autèntic debat d'estat. Paradoxalment, però, l'erosió de CiU no la capitalitzava el PSC sinó ERC. Els resultats de les eleccions de 2003 així ho van evidenciar. Tot i això, la representació en escons permetia, per primera vegada des de la recuperació de la Generalitat, un govern d'esquerres nacional i de progrés, amb menys entusiasme del que batejava en els carrers de 1999. El seu discurs, el dia que prenia possessió del càrrec de president de la Generalitat va concentrar totes les experiències anteriors:

"Heus aquí un conseller en cap del Consell de Cent que sis anys més tard creua la plaça de sant Jaume (que en temps molt reculats era una església). Sis anys més tard aquell alcalde entra al Palau de la Generalitat. Mai l'esquerra havia governat en situacions d'alternança parlamentària normalitzada, en un entorn de normalitat i de pau. Puc entendre el desconhort dels que volien governar i ara no ho faran, l'essència de la democràcia és que els que no manaven ara manaran.

Que estiguin tranquils els conservadors de les essències patriòtiques d'una banda i l'altra de l'Ebre. Catalunya contribuirà a la cerca constant de ponts d'entesa perquè no haguem de plorar mai un nou desacord. El nostre patriotisme és el de la dignitat efectiva, reconeguda allà on compta, en el barri, en l'escola, en la malaltia, en la joventut orfe de reconeixement, en l'accés a l'habitatge, en la natalitat difícil, en l'envelliment prop de casa, en els sistemes de salut (en tot allò que ens dona garanties de ciutadania plena i segura, no hi renunciarem. Per poder fer efectiva aquest projecte de reconeixement i del desig dels catalans a ser nosaltres mateixos en tota la nostra pluralitat, ens proposem un camí que no serà fàcil i no serem nosaltres qui l'estroncarem".

Heus aquí, doncs, un conseller en cap, ara president de la Generalitat, que li oferia un camí difícil, però un camí per on transitar a un Estat que hauria hagut d'escoltar i, per contra, Aznar ja havia parlat de trencament de la convivència si guanyava Maragall durant la campanya electoral de 1999 i ho repetiria incansablement l'any 2003, perquè el PP sempre s'ha sentit còmode tenint el nacionalisme com a adversari, però temia la capacitat transformadora del catalanisme d'esquerres.

La llista de novetats, la feina feta en poc temps és molt il·lustrativa i impossible de reproduir: llei de barris, desplegament de Mossos, constitució de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània (associació entre la indústria aeronàutica de Tolosa, la recerca biomèdica de Montpeller, la logística aragonesa, el turisme mallorquí, els serveis de capitalitat barcelonins). Cimera de Miravet que fou l'inici de la reforma estatutària; les bases per la llei d'educació; la llei de serveis socials; el pla de protecció del Litoral; el desdoblament de l'eix transversal; bona part de l'eix diagonal; el pla d'autovies; el d'equipaments penitenciaris i el de palaus de justícia; la construcció de més escoles, centres sanitaris i equipaments públics que mai; els túnels de Bracons; l'accessibilitat del metro; la col·laboració amb els municipis...

El govern que va presidir era, però, un govern amb les tensions pròpies dels governs de coalició, que Maragall ja coneixia de l'ajuntament i tenia, diguem-ho clar, molts enemics, poderosos que se sentien apartats d'actituds que els permetien accedir il·lícitament a part del moviment econòmic del pressupost català. Els enemics es van multiplicar. Alguns mitjans de comunicació bombardejaven sense pietat i qualsevol errada era presentada hipertrofiadament

De l'Estatut declaratiu l'Institut d'Estudis Autònoms que Maragall preferia, al de la comissió parlamentària que va fer-ne un text de 223 articles i 22 disposicions, amb l'argument que calia evitar que les lleis orgàniques el laminessin posteriorment, cal afegir-hi la ruptura de la confiança amb Zapatero quan aquest va afirmar que aprovaria l'Estatut acceptant postulats de CiU que a Catalunya no s'havien acceptat i comproment-se amb aquesta federació nacionalista que aconseguiria que Maragall es retirés del panorama polític, van servir-nos nits de debats difícils.

Maragall va respondre Zapatero, que havia arribat a president del govern espanyol el 2004 amb ampli suport dels votants socialistes catalans. Ho va fer públicament com ho feia tot: "Hi haurà Estatut i hi haurà Maragall". El seu concepte de "lleialtat institucional" el va abocar a l'expulsió d'ERC del govern, per deslleial. El prestigi, el rigor i la dignitat de la institució que presidia abans que res, sobretot abans que cap càlcul personal d'estratègies de temps que ja no li interessaven

18 de juny, referèndum de l'Estatut. Un 75% vot favorable, poca participació. Pocs dies després del referèndum de l'Estatut, Pasqual Maragall va anunciar que hi hauria eleccions anticipades i que no es tornaria a presentar. Tot el que ha vingut després és ple d'aquella visió reduccionista i empobrida que Maragall detestava. Tot és ple de cartes marcades de política amb absència del sentit d'estat que tant va reclamar.

La perspectiva per fer-ne balanç encara és curta, però aquell home amb visió d'estat i la seva obra han estat desaprovechats i menystinguts. Intentem no destruir-la del tot.